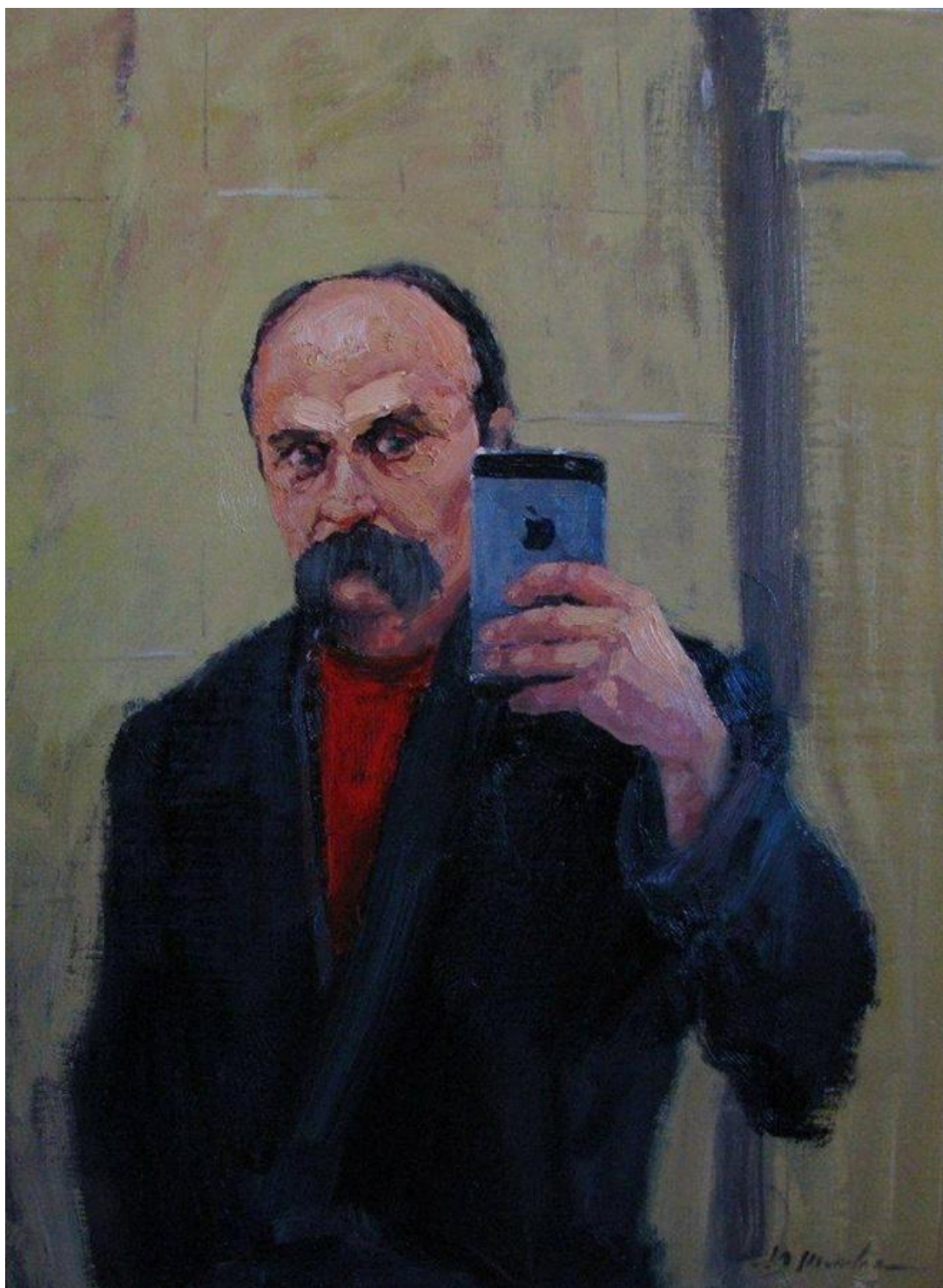

Тарас Шевченко. Маловідомі факти і не тільки

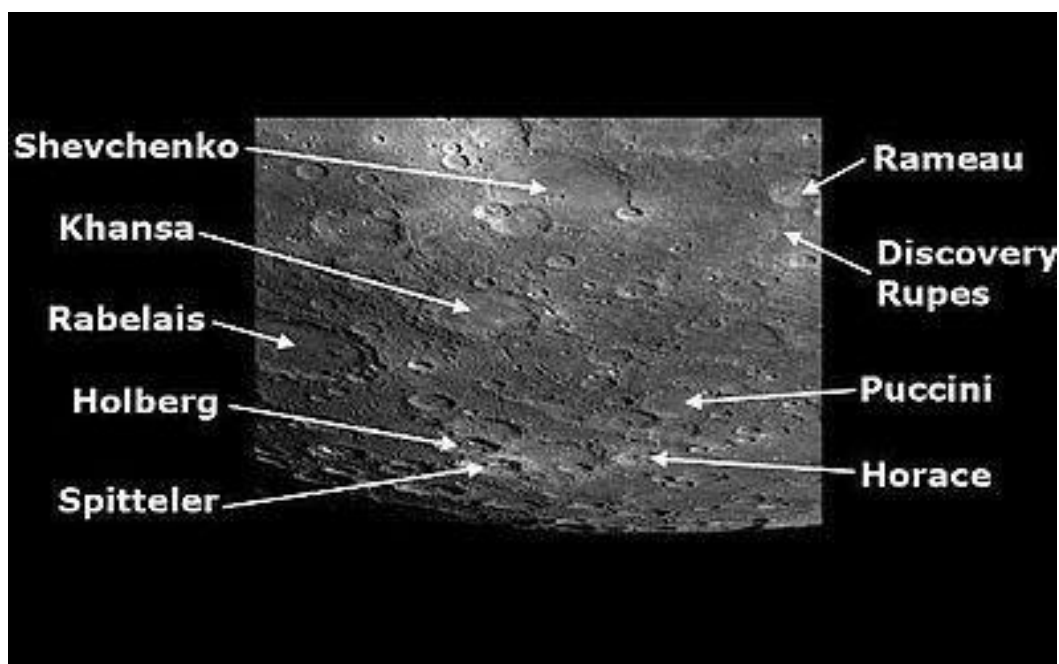
*Нема на світі України,
Немає другого Дніпра,
А ви претеся на чужину
Шукати доброго добра...*

Тарас Шевченко був невисокого зросту — трохи більше 164 сантиметрів.

У 1975 році один з кратерів на Меркурії був названий на честь Тараса Григоровича Шевченка.

Улюбленим напоєм Тараса був чай з ромом. За словами сучасників, письменник не був ідеальний і дуже любив випити. Він дружив з Віктором Закревським, який заснував свого часу жартівливе 'суспільство мочемордія', на засіданнях якого обирали голову — 'його всеп'янейшество'. Під час подорожі Україною в 1843 році суспільство відвідував і Шевченко, щоб випити благородних алкогольних напоїв, поговорити про життя і обговорити неприязнь до російського самодержавства. Український етнограф Микола Білозерський писав, що поет у Петербурзі дуже любив відвідувати трактир біля біржі, де збиралися матроси з іноземних кораблів. Випивши, Шевченко ставав надзвичайно збудженим, лаявся, ліз в бійку і постійно бив кулаком по столу. Історик Микола Костомаров навпаки ж говорив, що бачив поета п'яним лише один раз у своєму житті, хоча не заперечував пристрасті останнього до алкоголю.

1384 — стільки пам'ятників Тарасові Шевченку встановлено у світі. З них в Україні налічується 1256 монументів, і ще 128 в 35 країнах світу — Бразилії, США, Китаї та інших. Перший пам'ятник Тарасу Шевченку встановили в 1881 році в місті Форт-Шевченко, в тому ж році з'явився і перший монумент в Україні - в садибі Алчевських в Харкові.

Незабаром планується відкриття монументу Тарасу Шевченку у Флоренції. Це спільний проект творчого колективу у складі Олега Пінчука, Богдана Томашевського і Володимира Шолудько.

Найвідомішій книзі Шевченка — Кобзарю — в Черкасах присвячений цілий музей. Збірка переведена на більш ніж 100 мов. За час життя поета Кобзар перевидавався 4 рази, а за часів СРСР його тираж налічував 8 мільйонів копій.

Найменше в світі видання Кобзаря має розмір близько половини квадратного міліметра, що менше за макове зернятко. Створив його український майстер Микола Сядристий. Гортати

сторінки збірки можна лише кінчиком загостреного волоска через їхній неймовірно крихітний розмір.

Автопортрет Брюллова, 1848

За життя Кобзаря більше цінували як художника, ніж поета. Він був улюбленим учнем Карла Брюллова, а в 1860 році був удостоєний звання Академіка гравіювання від Імператорської Академії мистецтв за гравюру за картиною Рембрандта Притча про робітників на винограднику.

Талант художника — це те, що в нього з'явилося ще з дитинства, а поетичний талант - вже в Петербурзі. Ту роль, яку для Шевченка відіграв Брюллов у плані його художньої освіти і становлення, фактично ту ж роль у нього відіграв Гребінка в плані поетичного розвитку.

Портрет Є. Гребінки, виконаний Т. Шевченко, 1837

Один з маловідомих автопортретів Тарас Шевченка, 1848

Казка, 1844

500 м² - площа найбільшого портрета Кобзаря. Написаний він у Харкові на стіні 17-поверхового будинку за адресою: проїзд Садовий, 30, і внесений до Книги рекордів України. Графіті малювали ночами протягом двох тижнів

У 2002 році на території невизнаної Придністровської Молдавської республіки з'явилася оновлена 50-рублева банкнота з портретом Тараса Шевченка на лицьовій стороні. Раніше в обігу тут були купюри в 50 000 рублів із зображенням пам'ятника Тарасу Шевченку перед університетом в Тирасполі.

Основну освіту Кобзар отримував всього лише 2 роки в церковно-приходській школі. Багатьма знаннями поет зобов'язаний баронесі Софії Григорівні Енгельгардт, яка навчала його польської та французької мов, але основні знання мов Тарас отримав від лакеїв.

Найвідомішій книзі Шевченка — Кобзарю — в Черкасах

присвячений цілий музей.

Збірка

переведена на більш ніж 100 мов. За час

життя поета Кобзар перевидавався 4 рази, а за часів СРСР його тираж налічував 8 мільйонів копій.

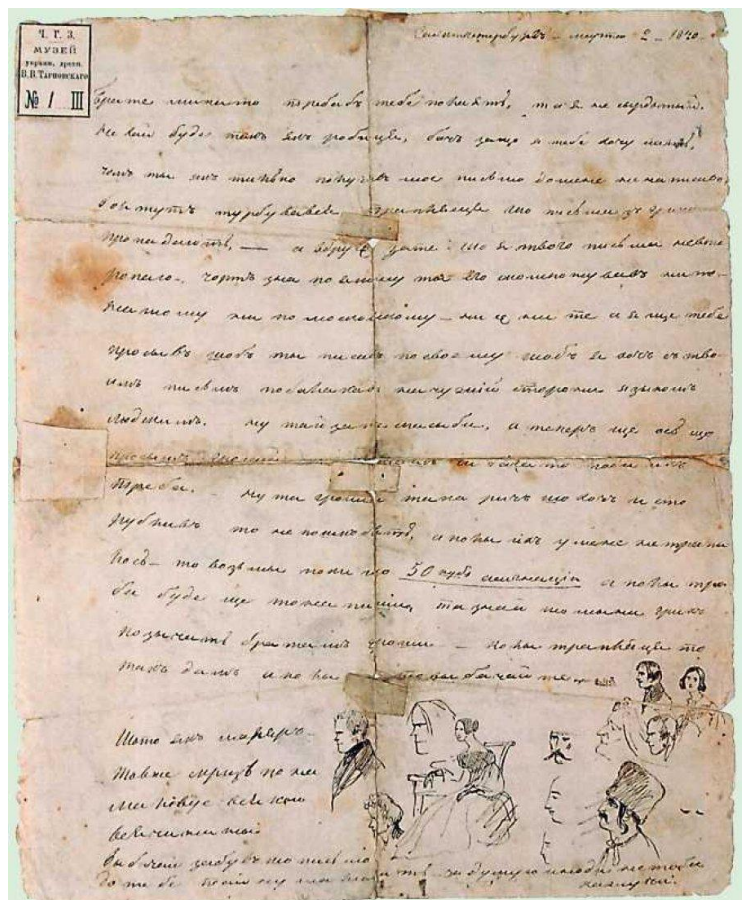
Поет завжди одягався досить модно, оскільки добре заробляв в Петербурзі, будучи успішним портретистом. У своєму щоденнику він писав про величезне задоволення від придбання гумового плаща-макінтоша за 100 рублів, що було значною сумою для того часу.

Тарас Шевченко писав досить безграмотно, що можна помітити в збереженому листі Кобзаря його братові: «Брате микито треба бѣ тебе полаять та я не сырдытый.

Не хай буде так як робиця... По цилуй старого дида ивана за мене, и поклонись всій ридни нашій яка есть... Скажи иванови Федѣрци не хай винѣ до мене напише письмо окреме. — та тилько не по московскому а то и читать не буду — Кланяйся ему.

Оставайся здорова — Твій брат тарась Шевченко».

2500 рублів — еквівалент 45 кілограмів срібла — саме стільки було витрачено на викуп поета з кріпацтва. Заробити таку фантастичну суму зміг Карл Брюллов, написавши портрет Василя Жуковського і продавши його на аукціоні. За деякими даними, частина грошей була надана імператорською сім'єю. 400 рублів виділила сама імператриця Олександра Федорівна і по 300 рублів — спадкоємець престолу Олександр II і княгиня Олена Павлівна.

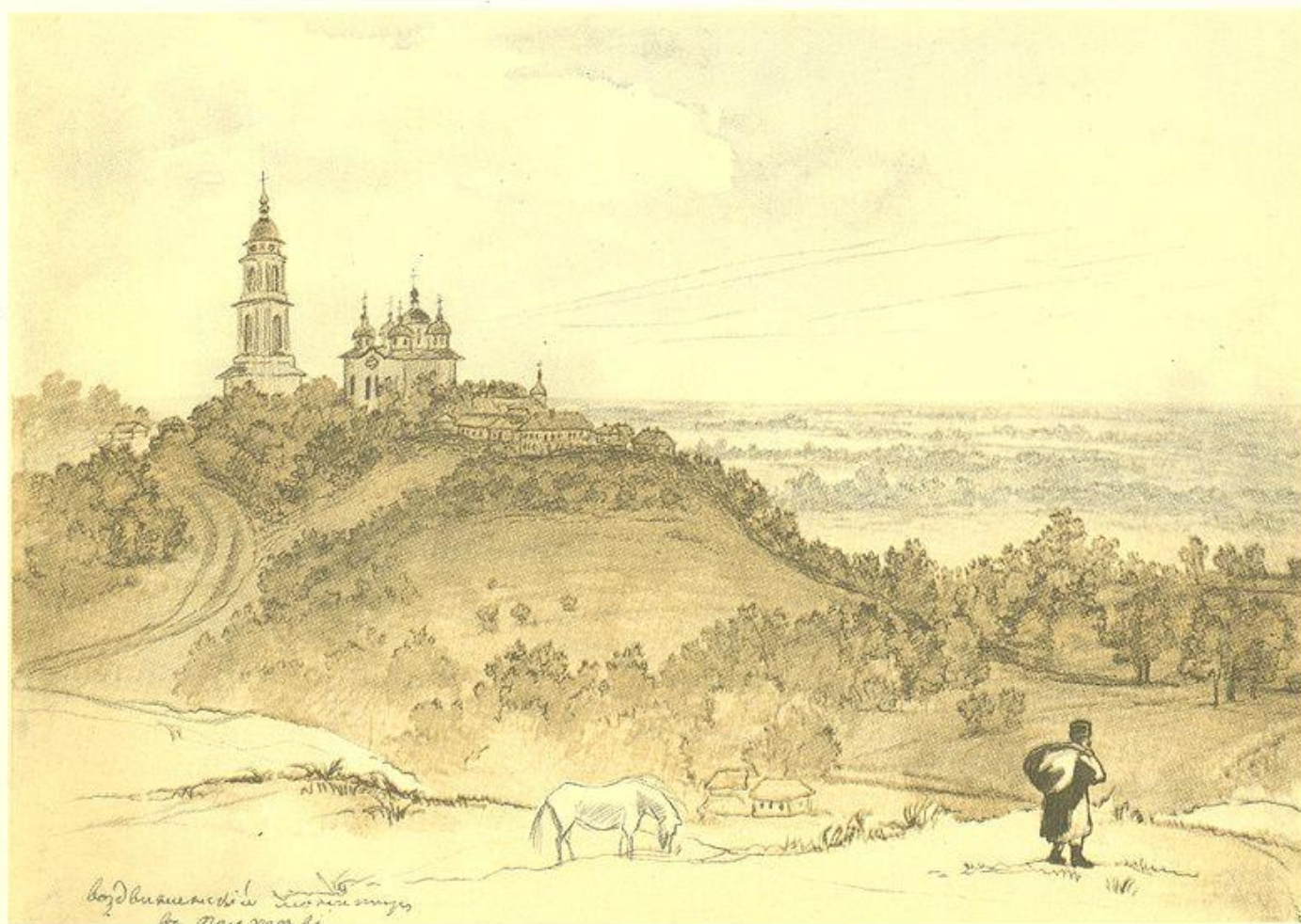
П. Сулименко. Вручення відпускної. 1949

В Україні налічується 164 населені пункти, названі на честь Тараса Григоровича Шевченка. Крім того, в його честь названо місто Форт-Шевченко в Казахстані, більше двох десятків населених пунктів в Росії, а також морська затока в Ара на північному схилі Великого

? Y. m. Gorkovsk's (from Gorkovsk near Pavlovsk and Shakhovskoye,
 Volyn, 1895) (no second syllable).
 ? From Krasno, from a type. (Rep. on grammar 1948 page).
 ? I want to know how
 Mammals, & as you —
 Mammals.
 Mammals, as mammals. (S).
 ? I want to know again (S).
 ? I want to know again (S).
 ? ... and you. (S).

Заповіт у Кобзарі
1876-го року.

15 років — стільки поет провів в Україні за все життя. У 14 років він виїхав з України з поміщиком Енгельгардтом, якому прислужував з дитинства, і потім приїжджав в Україну лише погостювати.

119. ВОЗДВИЖЕНСЬКИЙ МОНАСТИР У ПОЛТАВІ.
Сепія, акварель, туш. [VIII 1845].

Тарас Шевченко багато разів за своє життя закохувався. Серед симпатичних йому жінок були односельчанка Оксана Коваленко, польська швачка Дзюня Гусиковська, натурниця Амалія Колберг, княжна Варвара Рєпніна-Волконська, дружина полковника Ганна Закревська, Анна Ускова. Після повернення із заслання Тарас закохався в 14-річну актрису Катерину Піунову, а останнім коханням його стала 20-річна служниця Ликера Полусмак. До самої смерті Тарас Григорович мріяв знайти кохання і побудувати сім'ю, але ні з ким не склалися тривалі відносини. Крім цього, є версія, що у поета був роман з дружиною Михайла Максимовича — Марією, адже через 9 місяців після початку їхнього тісного спілкування у Максимовичів народився син. Однак багато істориків називають це чутками, оскільки Михайло був близьким другом Тараса, і останній не міг так з ним вчинити.

*"Мені ж, мій Боже, на землі
Подай любов, сердечний рай!
І більш нічого не давай!"*

Т.Г. Шевченко "Молитва"

Оксана Коваленко – перше юнацьке кохання, саме їй Шевченко присвятив поему “Мар’яна – черниця”, а також її згадує у вірші «Мені тринадцятий минало...»

Варвара Рєпніна-Волконська, різні суспільні щаблі не дали розвиватись стосункам, по смерті поета Варвара виділила частину грошей на пам’ятник Шевченкові з власних заощаджень

Ганна Закревська – дружина поміщика Платона Закревського. Портрет роботи Шевченка.

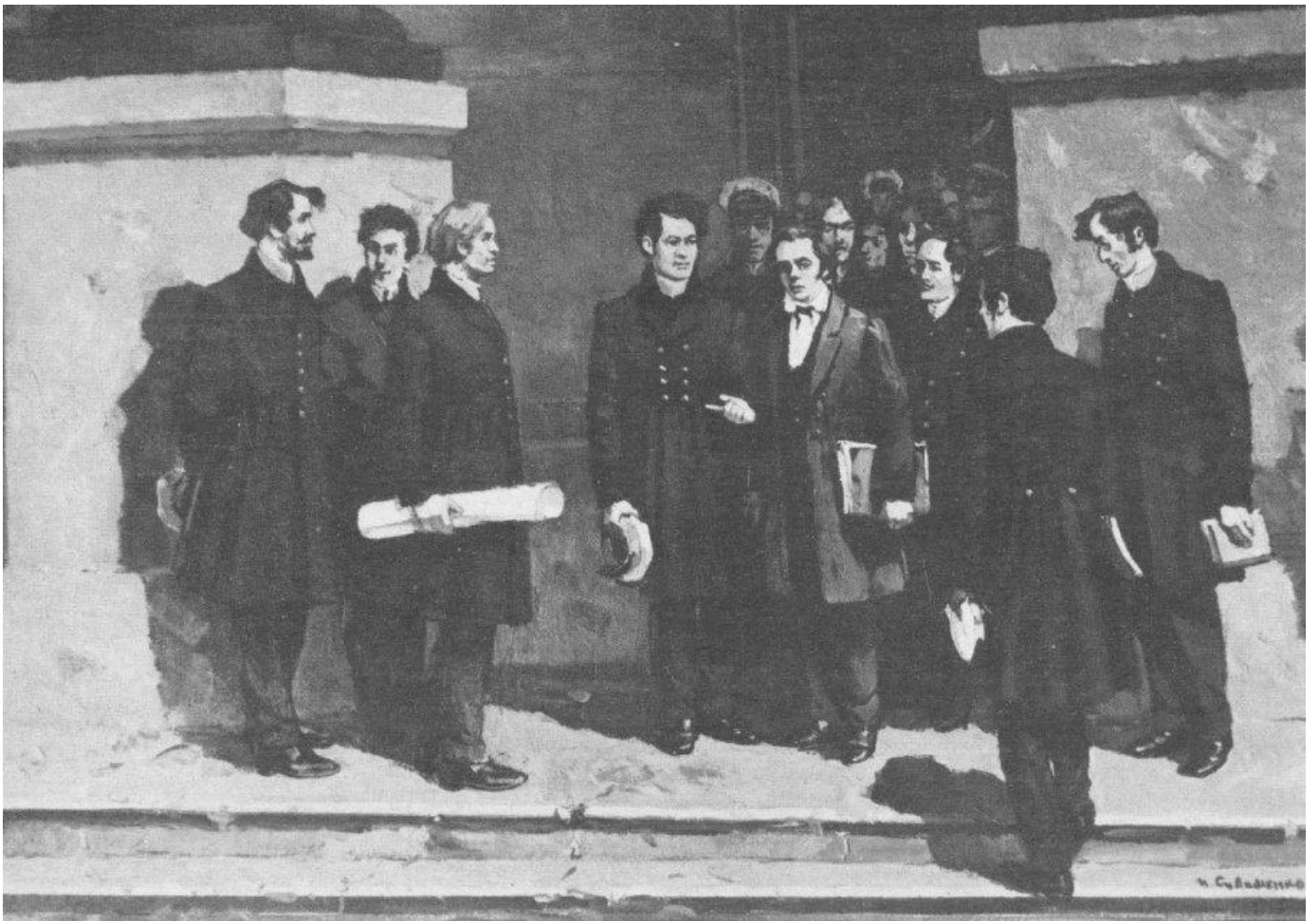
Лукерія Полусмак – останнє кохання поета, після розриву стосунків з якого Шевченко прожив лише три місяці

На думку деяких істориків, Тарас Шевченко може бути сином пана, що підкріплюється метричними записами і недостовірністю місця народження поета. У метриці Кобзаря спочатку була вказана лише мати — Агафія, але запис перекреслено, й іншою рукою записана мати Катерина. Незабаром з'явилися записи про батька, кріпосного Григорія Івановича Шевченка. Крім того, згідно з цим документом Тарас народився в селі Моринці. Через два роки сім'я переїхала в село Кирилівку. Але сам поет в автобіографії стверджував, що народився в Кирилівці.

Тарас Шевченко.
Хата батьків у с. Кирилівці. 1843.

Тарас Шевченко брав участь в діяльності Кирило-Мефодіївського братства, членів якого заарештували за антиімперську діяльність. Причетність поета не була доведена, тому в 1847 році він був відправлений на заслання 'за власні окремі дії' (твори антиімперського характеру). Будучи членом організації, Шевченко висував ідеї автономії України в складі федерації слов'янських держав, столицею якої повинен був стати Київ.

У Тараса Шевченка дві могили. Як відомо, спочатку він був похований в Петербурзі, але через два місяці труну перевезли до Канева. Зараз на місці колишнього поховання в Петербурзі встановлено пам'ятний камінь. Перепохованням

Селяни копають могилу Тарасу Шевченку на Чернечій горі біля Канева. 1861

опікувались
художник
Григорій
Честахівський і
Михайло
Лазаревський,
близькі друзі
письменника.
Всю дорогу
труну
супроводжувал
и процесії,
духовенство,

військовий оркестр та гімназисти. Діячі місцевих громад приходили вшанувати його пам'ять, коли труну залишили на ніч у церкві, а в Україні була організована значна церемонія з нагоди перепоховання, в якій взяли участь студенти, діячі культури і прості українці.

Квантовий стрибок та молодий Шевченко

Саме під такою назвою відбулася у 2019 році на станції метро Тараса Шевченка у Києві виставка художника Олександра Грехова, який намалював Шевченка у несподіваних образах: Шевченко із червоним оком-лампою — «Термінатор»; зі шрамом-блискавкою і круглими окулярами — Шевченко-«Гаррі Поттер»; синій, лисий із сергою — Шевченко-«джин»; із густими бровами та квітами — Шевченко-«Фріда Кало». А також Шевченко-«Кенні», Шевченко-«Фантомас», Шевченко-«Йода» і ще багато-багато хто. Мотивувало його на це бажання вийти зі стандартного образу, показати, що Шевченко не такий старий, як на всіх бюстах, у всіх підручниках; старий, втомлений від життя, втомлений від усього. А він був звичайною людиною — такий же, як ми. Він не ідол, ходив на ті ж вечірки, кохав — все як звичайна людина, і не треба робити з нього якийсь бюст.

Виставка отримала схвальні відгуки і, можливо, не стала б такою помітною, якби не була знищена. Вже за тиждень вінницький активіст Юрій Хорт опинився на станції метро з ножем і порізав усі зображення.

Суспільно-політичні, філософські погляди Шевченка

Осмислення природи держави і права відобразились у творах поета. Так, у Шевченковому «Пророці» Бог, коли люди «омерзились», у покарання їм «Вомісто кроткого пророка.../ Царя вам повелів надать». У такій же іронічній формі описана «божественна» природа держави іудеїв у вірші «Саул» - «...того Саула здоровила/І їм помазав во царя». І хоч скоро «сердега одурів», проте це не зупинило державотворчі процеси: незабаром зібралась рада, яка вирішила заходитися та зробити «... Царя здоровшого». Та спроба «договірної» організації держави не привела до зміни монархічної форми

правління: «Дрібніють люде на землі, / Ростуть і висяться царі!»

Автор надав убивчу характеристику внутрішній політиці самодержавства («... Латану свитину з каліки знімають...» / З шкурою знімають...»). Агресивною є і зовнішня політика Миколи І – «... За край світа зазирає,/ Чи нема країни,/ щоб загарбать...».

Поет називає російського царя «деспотом» з «медвежою натурою». Йому не властиві християнські мораль, повага до справедливості, прав людини. Необмежена монархія для поета – найархаїчніша - гальмо для суспільства. Поезії Шевченка засвідчують його політичні симпатії республіканській формі правління з її народоправством, «праведним законом», виборністю вищих державних органів.

Суспільно-політичний ідеал Шевченка – демократична республіка за зразком Козацької держави 1648-1654 – «Де поділась доля-воля, / Бунчуки, гетьмани?», «Тут пана немає, / Усі ми однако на волі жили!» - в минулому; в майбутньому – демократична республіка за зразком США – «... Коли/ Ми діждемося Вашінгтона/ з новим і праведним законом? / А діждемось-таки колись!» (поема «Юродивий»).

У поезіях, прозі й живописі Шевченко відстоював загальнолюдські принципи права: гуманізму; справедливості, якому не відповідають кріпацтво і безправ'я селянства, станові привілеї, сваволя царських чиновників; принцип свободи – «доля – воля» людини; принцип правової рівності, рівності всіх перед законом і судом. У праві для Шевченка центральною є ідея свободи – «... Де нема святої волі / Не буде там добра ніколи, / Нащо себе таки дурить?».

Для поета діюче право – знаряддя соціального насильства. Царське законодавство, закони – «катами писані», несумісні із законами людського співжиття, «правдивими законами», тобто з природним правом. Він засуджував повну відсутність правосуддя в царській Росії – «правди немає в суді», тут «суд лукавий».

У вірші «І мертвим, і живим...» поет різко засуджує ідеалізацію історії України, «славних, незабутніх» гетьманів як рятівників Козацької республіки. Велика Руїна – наслідок не стільки натиску сусідніх загарбників, скільки розбрату між старшиною і народом, її гонитви за збагаченням, згубні зовнішні орієнтири гетьманів. Насправді вони – «... Раби, підніжки, грязь Москви, / Варшавське сміття – ваші пани, / Ясновельможнії гетьмани». Нинішня неволя

України, втрата народної волі і державності – наслідок незваженого союзу Б. Хмельницького з московським царем. Гетьман – «Олексіїв друже» - «Ти все оддав приятелям. / А їм і байдуже», «Занапастив еси вбогу / Сироту Україну!» Наслідки для неї стали особливо трагічними за часів царювання Петра I та Катерини II: «Це той Перший, що розпинав/ нашу Україну, / А Вторая доконала / Вдову сиротину». Їй «Довелось запить / З московської чаші московську отруту!» Таким чином, автор спростовував розхожу концепцію «воссоединения» України з Росією.

У радянські часи Шевченко поставав у дослідницькій літературі як пророк і глашатай революції, далекий від гуманізму, цінування «праведного закону», «правди між людьми». Насправді ж поета не залишає надія: «Минуть, / Уже потроху і минають / Дні беззаконія і зла» («Подражаніє Ієзикіїлю»). Розпалювання ворожнечі між людьми противне його гуманізму: «Отак, люде. Научайтесь / Ворогам прощати...»

Після декабристів Шевченко першим подав голос на захист поневолених народів Росії. Він не поділяв концепції панславізму, зверхності царської Росії і православної церкви в майбутньому союзі слов'янських народів. Образ нового слов'янського «вольного моря», куди

«потечуть слов'янські ріки», у поемі «Єретик» надихав поета: «Встане правда! Встане воля! / І тобі одному / Помоляться всі язики / Во віки і віки».

Шевченко вірить у майбутню епоху загальної справедливості, коли «... На землю правда прилетить...» вона утвердить найвищу цінність життя кожної людини, її невід'ємне право на гідність – “Незрячі прозрять...», «Нічим отверзнуться уста...», «Прорветься слово, як вода». А також висловлює впевненість у майбутнє торжество справедливості – «І на оновленій землі / Врага не буде, супостата, / А буде син, і буде мати, - / І будуть люде на землі». (вірш «І Архімед і Галілей»).

Для шанувальників Тараса Шевченка!

Ця книжка стане джерелом щирих співпереживань, несподіваних біографічних відкриттів, а також — естетичної насолоди від доторку до творів митця, від його своєрідного гумору. Для нешанувальників, у кого неприязнь до українського генія викували радянська й пізніша школи, буде приємно побачити іншого Шевченка: в ситуаціях, хоч і вельми сумнівних із погляду моралі, але таких, що виявляють його пронизливу житейську відвертість і руйнують численні стереотипи культу поета. І ще — уважний читач зможе переконатись — як не далека миколаївська Росія від нинішньої, усе те, що відбувалося з українцями в середині ХІХ століття, відлунює і в столітті ХХІ-му.

Видавництво «Дух і літера» пропонує:

